

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Бакалаврська робота
ВИВЧЕННЯ РІВНЯ РОЗВИНЕНOSTІ СТЕРЕОТИПНОГО СУДЖЕННЯ
ВЧИТЕЛІВ У ЧИЇХ КЛАСАХ НАВЧАЮТЬСЯ ДІТИ РОМСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОСТІ

ДАВІД ЕДІНА ІМРЕЇВНА

Студентка IV-го курсу

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Освітній рівень: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол №1/2019

Науковий керівник:

Чейке Катерина І.
викладач

Завідувач кафедрою _____

Біда Олена А.
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2020 року

Протокол № _____ / 201_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра педагогіки та психології

Бакалаврська робота

**ВИВЧЕННЯ РІВНЯ РОЗВИНЕНOSTІ СТЕРЕОТИПНОГО СУДЖЕННЯ ВЧИТЕЛІВ У
ЧИЇХ КЛАСАХ НАВЧАЮТЬСЯ ДІТИ РОМСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ**

Освітній рівень: бакалавр

Виконав: студентка IV-го курсу
спеціальності 013 Початкова освіта
Давід Едіна Імреївна

Науковий керівник: Чейке Катерина І.
викладач

Рецензент: Габода Єва Б.
ст. викладач

Берегове
2020

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

**AZ ELŐÍTÉLETESSÉG VIZSGÁLATA ROMA GYEREKEKET IS TANÍTÓ
PEDAGÓGUSOK KÖRÉBEN
Szakdolgozat**

Készítette: Dávid Edina

IV. évfolyamos Tanító

szakos hallgató

Témavezető: Cséke Katalin

tanár

Recenzens: Gabóda Éva

főiskolai adjunktus

Зміст

Вступ.....	6
I. Поняття про упередження	7
1.1. Результати попередніх досліджень	9
II. Вивчення рівня розвиненості стереотипного судження вчителів у чийх класах навчаються діти ромської національності	12
2.1. Методи дослідження.....	12
2.2. Дослідницькі запитання	12
2.3. Результат дослідження	12
Підсумки.....	27
Резюме	29
Список використаної літератури.....	31
Список таблиць і малюнків	33
Додатки.....	34

Tartalom

Bevezetés.....	6
I. Az előítéletesség fogalma.....	7
1.1. Korábbi kutatások eredménye	19
II. Az előítéletesség vizsgálata roma gyerekeket is tanító pedagógusok körében.....	12
2.1. A kutatás módszere.....	12
2.2. Kutatási kérdések.....	12
2.3. A kutatás eredményei.....	12
Összefoglalás.....	27
Rezümé.....	29
Hivatkozott irodalom.....	31
Ábrák és táblázatok jegyzéke	33
Melléklet.....	34

Bevezetés

A pedagógus az a személy, aki neveléssel és tanítással is foglalkozik, de ezeken kívül sok más egyéb feladatnak is meg kell felelnie, feladatköre rendkívül összetettnek tekinthető. Ide tartozik a kollégáknak, a tanulóknak, illetve a szülőknek való megfelelés (Zrinszky, 2002), amelyek sokszor ellentétbe is kerülhetnek egymással. A pedagógus részéről fontos, hogy magatartási és kommunikációs példákat mutasson. A gyerekek az életkoruknak megfelelő szerepeket kapjanak, valamint felelősséget tudjanak vállalni tetteikért.

Napjainkban a pedagógiai kutatások a cigány tanulókkal kapcsolatban széles körűek, gyakoriak azok, melyeknek a feladata, hogy pontosan feltárják, miért morzsolódnak le a cigány tanulók az iskolákból, mik az iskolai sikertelenségek okai, mi lenne a megoldás a problémák kezelésére. És egy fontos szegmense, hogy van-e előítélet az iskola falain belül, a pedagógusok körében.

A szakdolgozatomban arra szeretnék választ kapni, hogy van-e az iskolákban a pedagógusok körében előítéletesség a romákkal szemben.

A kutatásom módszerül egy kérdőíves felmérést választottunk. Egy online felületen kitölthető és tovább küldhető kérdőív, amit a KMPSZ (Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség) által nyilvántartott lista alapján iskolaigazgatóknak és pedagógusoknak küldtünk el. Kétszáz (N=200) válasz érkezett vissza, és ezen kérdőív eredményeit elemezve kapunk választ szakdolgozatom kutatási kérdéseire.

Gyakorló pedagógusként fontosnak tartom, hogy az előítéletesség ne öltön intézményi kereteket, óvodában és iskolában egyáltalán nincs helye az előítéletnek.

Szakdolgozatom két fő részből áll. Az első részben a téma szakirodalmát tekintem át. Erős Ferenc *Irányok és tendenciák az előítéletek kutatásában* (2007) című tanulmányában arról ír, hogy az előítéletek, ha nem is teljesen kiküszöbölhetőek a társadalom életéből, de hosszabb távon mérsékelhetővé válhatnak az oktatás, a nevelés és a felvilágosítás kapcsán. Az előzetes előítélet alkotás az ember személyiségének sajátosságaiból következik, ami persze nem azt jelenti, hogy a társadalmi körülmények és befolyások nem lennének hatással az előítéletek kialakulásában. Ezt a definíciós kérdést járom körbe az első fejezetben. A második részben pedig saját empirikus kutatásomat és eredményeit mutatom be. Az eredmények akár útmutatók is lehetnek nagyobb kutatásokhoz, és jelzésként szánjuk kárpátaljai pedagógusok számára. Dolgozatomban a cigány és a roma kifejezést azonos jelentéssel felváltva használom.

I. AZ ELŐÍTÉLETESSÉG FOGALMA

Az előítélet és az előítéletesség jelen van a mindennapjainkban. Mindig is volt és van is véleményünk a másik egyénről, annak ellenére, hogy tudunk-e róla pontos információt vagy sem. Negatív megkülönböztetés mindig is létezett, és ma is érzékelhető a társadalmi körünkben. Előítélettel viselkedünk másokkal szemben, barátokkal, ismerősökkel, egyénnel, csoportokkal vagy akár egy-egy közösséggel szemben is. A hétköznapokban is sokszor hallhatunk híreket bűncselekményekről, hátrányos megkülönböztetéssel és konfliktussal kapcsolatos esetekről, amelyek azt jelentik, hogy bizonyíték nélkül rosszat feltételezünk másokról (Paczári, 2013).

A fogalommal több tudományterület is foglalkozik, ilyen a szociológia, pszichológia, jog és szinte az összes társadalomtudomány. Mi a pedagógia megközelítést vesszük figyelembe természetesen. Aronson szerint az előítélet alapja nem a személyes tapasztalat, hanem csak elfogultságból eredő ítélet, feltételezés, ellenséges vagy negatív attitűd valamilyen csoporttal, társadalommal szemben, mégpedig olyan attitűd, amely téves vagy nem teljes információkból származó általánosításokon alapul (Aronson, 2008).

Az előítéletek nem magából az emberi természetből, nem a belső adottságból erednek. Az előítélet valamilyen negatív hozzáállás, ami legtöbbször alaptalan és helytelen következtetéshez vezet. Az előítélet keletkezhet helytelenül kialakult képből vagy hiányos információk alapján hallomásból az általánosítás csapdájába esve. Emberi tulajdonságainkból adódóan mindent csoportosítunk és tulajdonságokat kapcsolunk össze a bennünk kialakult emberekhez, így alakulhat ki az előítélet is. Az előítélet egy előre eldöntött hozzáállás a másik egyénnel szemben, ezért ezen változtatni igencsak nehéz (Aronson, 2008). Egy ösztönös dolog, de mégis úgy gondolom, ahogy a Bibliában is írva van, „ne ítélj, hogy ne ítéltess”.

Az előítélet című könyvében Allport kutatási eredményekre alapozva leírja, hogy az emberek többségében véve „a templomba járók előítéletesebbek, mint az átlag”. Azzal magyarázta, hogy a vallás sokszor inkább okot adott az előítéletek kialakulásához, minthogy elfedte volna őket (Allport, 1999).

Az előítélet meghatározására két tényező szerepe alaposan bizonyított: az első az, hogy az emberek bűnbakot akarnak, és a második pedig, hogy neheztelést éreznek múltbeli igazságtalanságok miatt. Az emberek keresnek valakit, egy olyan személyt, egyént, akit hibáztathatnak, akár saját maguk vagy bármely bűn okáért. A legtöbb ember alapvetően, akikben mélyen gyökereznek az előítéletek, meg vannak győződve róla, hogy nekik

nincsenek előítéleteik. Mások véleménye szerint addig, míg az ember nem hozza felszínre, míg nem juttatja kifejezésre az előítéleteit, addig nincs is baj vele, ha benne rejlik. Az előítélettel azonban fontos foglalkozni, mert fájdalmat okoz az embereknek, és sokszor elválasztja őket egymástól, attól függetlenül, hogy ismeri-e az egyént vagy nem. Ha a tudatlanság gyermeke az előítélet, akkor az unokája gyakran a gyűlölet lesz (Aronson, 1994).

Allport szerint az emberekben lévő előítélet az már jelen van, vagyis amikor már bizonyos tulajdonsággal rendelkezünk egy csoport minden tagja iránt, abból kifolyólag, hogy az adott csoporthoz tartoznak. Ilyen például, amikor valaki csak az alapján negatívan ítél meg egy embert, hogy az cigány. Továbbá annak feltételezése, hogy az egyén ugyanazokkal a kifogásolható tulajdonságokkal rendelkezik, amelyekkel az előítéletes személy az egész csoportot jellemzi (Allport, 1999).

Az előítéleteknek két típusát különböztetjük meg Allport szerint: negatív és pozitív előítéletet. A negatív előítélet az, amikor rossz benyomásunk van másokkal szemben, amelyek ismeretlen vagy hiányos információkon alapulnak, s akár tettelegességig is fajulhatnak. A pozitív előítélet is ugyanúgy ismeretlen információkon alapszik, de ebben az esetben viszont az egyén kisebbnek látja a különbségeket a valóságnál (Allport, 1999).

Aronson *A társas lény* című könyvében azt írja le, hogy mi az előítéletet negatív attitűdként definiáljuk és olyan téves általánosításként határozzuk meg, amely egy csoportra vonatkozik és nélkülözi a személyes tapasztalatot. Valamint véleménye szerint az ellenséges magatartás is az előítélettel jár (Aronson, 1972).

Magyarországon, 1995-ben végeztek egy empirikus kutatást a 15-20 év közötti fiatalok körében, ahol azt vizsgálták, hogy a Bar Kochba Intézet diákjai, hogyan vélekednek más társadalmi csoportokról. A vizsgálat alapján a legnagyobb arányban lévő negatív megkülönböztetést a cigányokkal kapcsolatban találták, s ez az előítéletesség nem a nőket, hanem inkább a fiatal férfiakat jellemezte (Barcy és mtsai, 1996).

Az iskolai oktatásban is megnyilvánulnak a cigánysággal kapcsolatos előítéletek. Harsányi és Radó (1997) szerint a tanári hozzáállás, a roma tanulókkal kapcsolatos előítélet, a tanári attitűd nem sokat változott negyed évszázad alatt. A tanárok úgy akarják megkímélni a roma tanulókat, hogy sokkal kevesebbet követelnek tőlük, ez azonban szintén a diszkriminációra utaló jel. Sokak szerint jobb lenne, ha vegyes osztályba szétültetve, vagy inkább külön osztályokban, valamint külön iskolákba járnának a roma tanulók.

Sherif és munkatársai (1980) kidolgoztak egy igencsak érdekes és hatékony előítélet csökkentő megoldást, melynek helyszíne egy cserkész tábor volt. Megfigyelték, hogy a gyerekek csapatokban együtt tudnak dolgozni, észrevették, hogy azokra is szükségük van a cél érdekében, akikkel eddig ellenszenvet mutattak vagy éreztek. Mégpedig, ha győzni akarnak, mindenkinek együtt kell működnie. Minden gyerekben megvan a versengés, a versenyszellem. Előnye, hogy megismerik egymást és össze tudnak dolgozni, viszont negatív oldala is lehet a versengésnek, hogy a vesztes csapatban vagy személyben egy olyan érzés, agresszió jön létre a másikkal szemben, ami csak a játék miatt alakult ki, valamint leértékelheti önmagát.

1.1. Korábbi kutatások eredményei

Kárpátalján előítéletesség szempontjából nem került még sor empirikus kutatásra eddig, ezért előző eredményekre támaszkodni nem tudunk, így magyarországi kutatások eredményeit vettük alapul.

Enyedi és munkatársai (2004) kutatásukban vizsgálták és elemezték a különböző kisebbségekkel szembeni előítéleteket. Az előítéletes emberek sokszor nem a társadalmi réteg felső fokán helyezkednek el, ami meglepő lehet számunkra, itt leginkább a művelt és tanult egyének állnak. A főváros lakóira sokkal jobban jellemző az előítélet, mint a vidéken, falun élőkre. A vizsgálat alapján a nőkre nem jellemző az előítéletesség, míg a férfiakra annál inkább. A jövedelem nem határoz semelyik csoportnál, annál inkább a vallásos, templomba járó egyéneknél nagyobb az esélye az előítéletnek, mint a ritkábban vagy templomba soha nem járó egyéneknél. A cigányokkal szembeni előítéletesség Enyediék szerint a korábbi adatokhoz képest statisztikailag csökkent, okát nem tudni. Kimutatták, hogy a fővárosban a legalacsonyabb a romákkal szembeni előítélet, míg vidéken a legmagasabb. A másik döntő tényező az iskolai végzettség, a felsőfokú iskolával rendelkezőkre kevésbé jellemző a negatív attitűd, míg legerősebben a szakmunkásképzőt végzettekre jellemző (Enyedi és mtsai, 2004).

Az emberek előítéletességének mértékét az határozza meg, hogy mennyi pontos vagy mennyire hiányos információval rendelkezik arról a személyről, akivel szemben elutasító (Erős, 2007).

Az előítéletesség kutatásának bemutatásában F. Lassú (2000) csoportosítását nézzük meg, ő klasszikus és modern előítélet-kutatásokat végzett. Véleménye szerint a roma gyerekek a környezetükből, a családjukból, az iskolatársaktól, valamint akár filmekből is

felveszik és hozzák magukkal a különböző társadalmi csoportokkal szembeni viselkedési formákat és érzelmi viszonyulásukat.

Adorno és munkatársai (1980) az egyéneken lévő előítéletet azzal magyarázták, hogy valószínűleg negatív és szigorú szülői nevelést kaptak. Továbbá úgy gondolta, hogy azok az emberek, akiknek erős a személyisége, kevesebb szeretetet kaptak, s így ezt felhalmozott dühöt és fájdalmat felnőtt korukra, a másik csoportra vetítik ki.

Aronson (1994) szerint a bűnbakképzés az előítélet kialakulásának egyik oka, miszerint saját bűneinkért, rossz cselekedeteinkért másokat akarnánk hibáztatni. Olyan személyre gondolunk, aki más csoport tagja vagy különbözik tőlünk. Például lehet ez: egy kövér a soványak között vagy akár egy férfi a nők között, s akár egy fekete a fehérek között. Másik fő ok lehet az előítélet kialakulásának a gazdasági és politikai helyzet, amely szerint a gazdagabbak elnyomják a szegényebb réteget.

Devine (1999) azt próbálta felderíteni, hogy előjön-e az agresszív viselkedés más népcsoporttal szemben bármilyen helyzetben automatikusan, vagy az előítéletes viselkedést lehet kontrollálni. Az uralkodó sztereotípa befolyásolja a viselkedésünket az egyének felé és ez úgyszintén befolyásolja a felénk forduló reakciójunkt, és csak akkor válunk előítéletesek, ha azt a negatív belső ingert elfogadjuk.

A cigányság helyzete elég válságos, sokan és nagy tömegekben laknak, nyomorban vagy ahhoz hasonló állapotban. Iskolázatlanságuk miatt többségük munkanélküli, lassan már a kulturális hagyományuk is eltűnik (Radó, 1996). A cigányság helyzetével, a velük szembeni előítéleteséggel a magyarországi vizsgálatok közül legkiválóbbak Kemény (1996), Havas (1999), Kertesi – Kézdi (1996), Radó (1997), és Liskó (2002) kutatásai.

Ukrajnai viszonylatban is születtek természetesen hasonló vizsgálatok, 2002-ben a kijevi szociológusok Ukrajna egész területén 2006 főt, vagyis 18 év feletti felnőttet kérdeztek meg, hogy hogyan viszonyulnak a cigányokhoz/romákhoz. A megkérdezettek többsége, azaz 53,1%-a ugyanúgy viszonyul hozzájuk, mint bármelyin más kisebbséghez, viszont a 41,5%-a pedig sokkal rosszabb véleménnyel van róluk, mint más ukrajnai kisebbségekről. Így következtetésképpen levonhatjuk, hogy mindössze 0,7%-ának van kedvezőbb véleménye a romákról, mint más nemzetiség képviselőiről. 1994 és 2005 között az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Szociológiai Intézete egy szociológiai kutatást végzett, melynek során az 1800 fős lakosság, a 7 fokú skálán átlagosan, csak Ukrajna lakosaként képesek elfogadni a romákat/ cigányokat vagy más nemzetiségűeket. Az ukrán közvélemény szerint tehát a cigányok a leginkább elutasított csoportok közé tartoznak (Panina, 2005; idézi Braun és mtsai, 2010).

Hasonló szociológiai kutatást végzett 2001-ben Paniotto is Kárpátalján, melynek adatai alapján 300 ukrán és 500 magyar nemzetiségű, 15-29 éves fiatalok kérdezték meg arról, hogyan viszonyulnak a különböző nemzetiségek képviselőihez. Ennek a vizsgálatnak talán egyik legérdekesebb eredménye lehetett a magyar-ukrán viszony, de számunkra a romákhoz fűződő érzelmek a lényegesek. A vizsgálatból egyértelműen kiderül, hogy mind a kárpátaljai ukránok, mind pedig a helyi magyarok saját etnikai csoportjukhoz érzik a leginkább közel magukat. Az ukránok számára a magyarok, a magyarok számára az ukránok a leginkább elfogadható csoport. Meglepő módon a színes bőriűeket közelebb érzik magukhoz az ukránok és a magyarok is, mint a zsidókat és a cigányokat. A megkérdezettek többsége, a kárpátaljai ukrán és magyar fiatalok körében az volt, hogy még egy faluban/városban sem lakna szívesen együtt a romákkal (Paniotto, 2008, 2009).

Cserniczkó és munkatársai (2010) által végzett, kérdőíves felmérés adatai szerint szintén a megkérdezettek saját csoportjukat (a magyarokat) családjukba fogadnák, az ukránokat és az oroszokat elfogadnák munkatársnak, a zsidókat és a négereket el tudnák viselni szomszédként, a cigányokkal viszont semmiféle családi, se rokon kapcsolat nem fogadnának el, sőt a legközelebbi elfogadható viszony az, hogy egy településen éljenek velük. A Kárpát-medence valamennyi magyar közössége körében meglehetősen negatív a cigánysághoz fűződő viszony. Ha a kárpátaljai magyar közösségben készített több száz interjú adatait nézzük, akkor azt a képet kaphatjuk, hogy mind Ukrajna lakossága, mind pedig a kárpátaljai magyar közösség meglehetősen negatívan viszonyul a cigánysághoz (Cserniczkó és mtsai, 2010).

A 2001-es országos népszámlálás szerint az ukrainai romák 29,4%-a Kárpátalján él. Kárpátalján belül a legtöbb roma abban a négy járásban él, ahol a kárpátaljai magyarok többsége is. Ezek a járások a következők: a Beregszászi, a Nagyszőlősi, az Ungvári és a Munkácsi járás. Abszolút számokban a legtöbb cigány nemzetiségű Munkácson, Ungváron és Beregszászon él. A kárpátaljai cigányok 62,4%-a a magyar nyelvet tekintik anyanyelvüknek. A kárpátaljai magyar anyanyelvűeknek viszont 5,5%-a cigány nemzetiségűnek vallja magát. Tehát: 1000 kárpátaljai magyar anyanyelvű közül 55 roma (Molnár – Molnár, 2005).

II. AZ ELŐÍTÉLETESSÉG VIZSGÁLATA ROMA GYEREKEKET IS TANÍTÓ PEDAGÓGUSOK KÖRÉBEN

2.1. A kutatás módszere

A kutatás módszerül egy kérdőíves felmérést alkalmaztunk. Egy online felületen kitölthető kérdőívet szerkesztettünk, amit a KMPSZ által adott igazgatók és pedagógusok email címére kiküldtünk.

A kérdőív tizennégy kérdésből állt (1. melléklet), átlagosan 2-3 percet vett igénybe. A kérdőívem általános kérdésekkel kezdődik: a pedagógus neme, lakhelye, életkora, intézmény típusa, ahol tanít. Majd a fő részben a tanulók iskolai sikertelenségének okaira és annak megoldásaira keresek válaszokat. Később pedig konkrétan a romákkal szembeni előítéletre kérdezek rá, ennek legtipikusabb kérdése, hogy ki milyen közeli viszonyt fogadna el velük. Az adatokat összegeztem Excel táblázatban, majd elemeztem őket.

A kérdőívemet több, nagyobb kutatásoknál alkalmazott kérdőíveket megvizsgálva, Barcy és munkatársai (1996) előítéletesség-vizsgálat kérdéseiből állítottam össze a kárpátaljai mintához és a saját kutatási kérdéseimhez igazítva.

2.2. Kutatási kérdések

Kutatásomban azt a kérdést jártam körbe, hogy a pedagógusok körében jelen van-e az előítéletesség a roma népcsoporttal szemben, és főként a roma tanulókkal szemben.

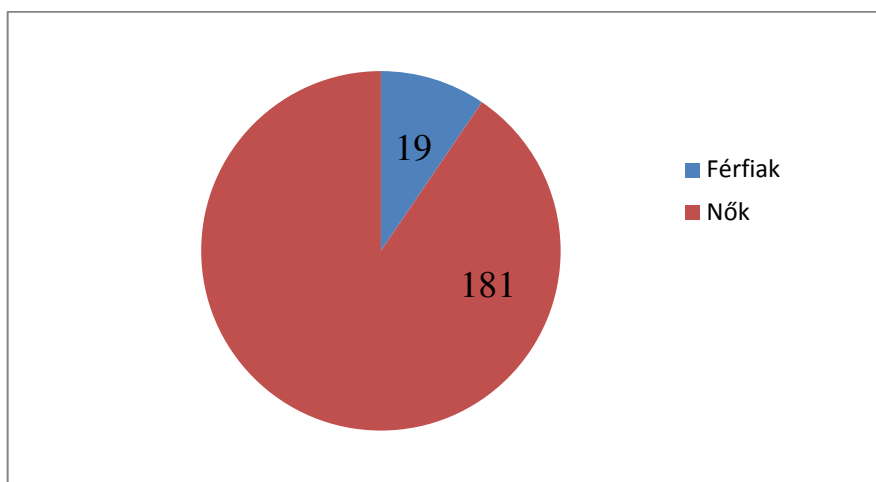
A kutatási kérdéseim a következők:

1. Jelen van-e az előítéletesség a roma gyerekeket is tanító pedagógusok körében?
2. A falun élő pedagógusok elfogadóbbak-e a romákkal szemben, mint a városi pedagógusok?
3. A nők vagy a férfiak körében elterjedtebb a romákkal szembeni előítélet?
4. A templomba járók előítéletesebbek, mint azok, akik ritkán vagy soha nem járnak templomba?

2.3. A kutatás eredményei

Az eredmények felvázolását előbb az általános kérdésekre adott válaszok ismertetésével kezdem.

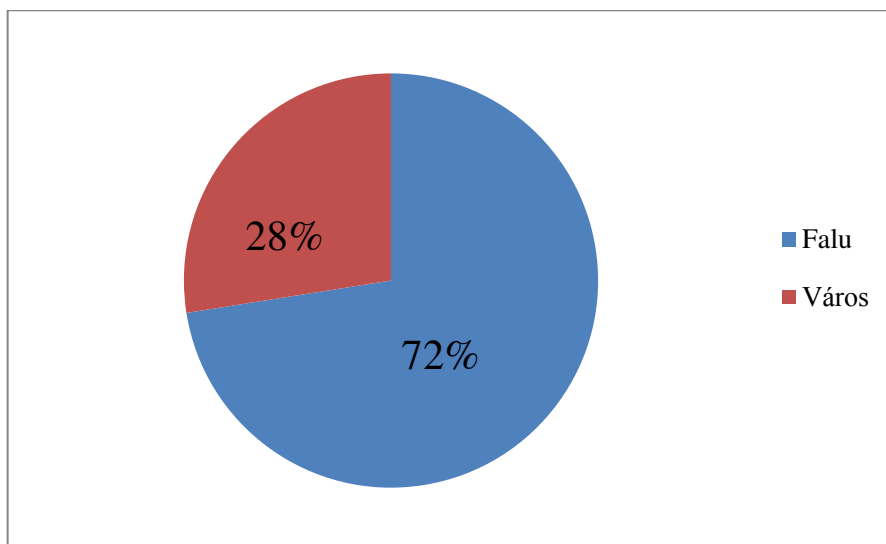
1. ábra: *A pedagógusok nem szerinti eloszlása (fő)*

Forrás: saját szerkesztés

A kétszáz válaszadó kárpátaljai pedagógus közül, száznyolcvanegy nő és tizenkilenc férfi töltötte ki az általam készített kérdőívet. Láthatóan a válaszadók nem szerinti eloszlása jól mutatja a kárpátaljai magyar pedagógusok nemek szerinti eloszlását, vagyis sokkal több női pedagógus dolgozik, mint férfi.

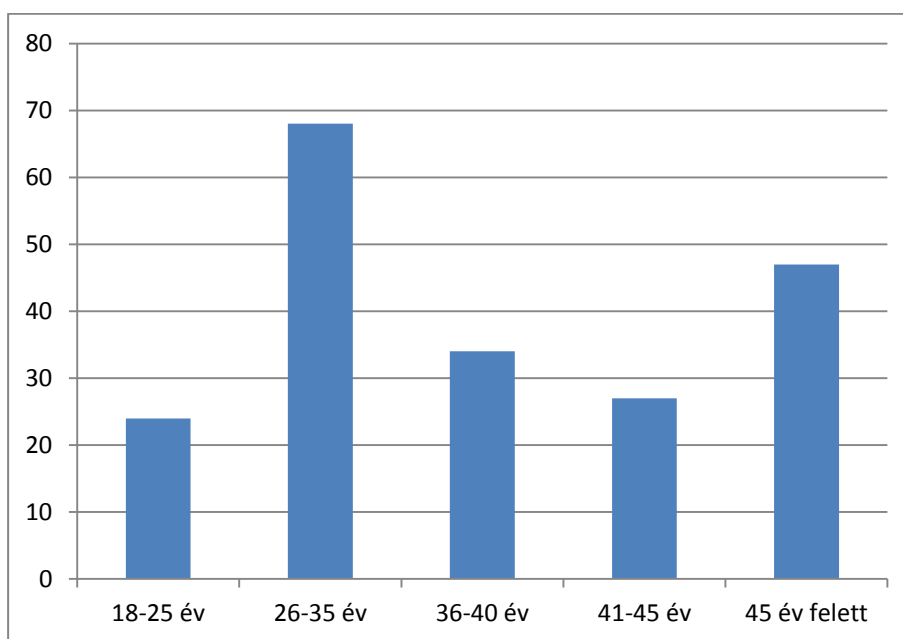
2. ábra: *A mintában szereplő pedagógusok lakóhely szerinti megoszlása (%)*

Forrás: saját szerkesztés

Az ábra is jól mutatja, hogy a kérdőívet kitöltő pedagógusok többsége, vagyis 72%-a falun él, míg a 28%-a városon él. Szám szerinti adatok alapján, a kétszáz válaszadó pedagógus közül száznegyvenöt pedagógus falun él, míg ötvenöten városon élnek.

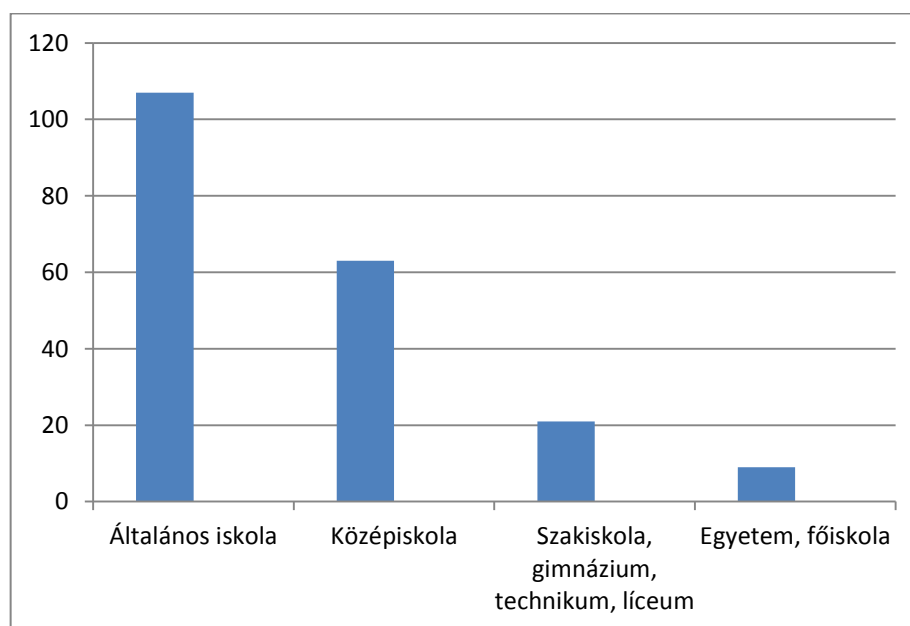
3. ábra: *A pedagógusok életkora (fő)*

Forrás: *saját szerkesztés*

Negyvenhét pedagógus van, aki 45 év feletti, a 36-40 év közöttiek harmincnégyen tanítanak, 41 és 45 év közötti pedagógusaink huszonheten vannak, és a fiatalabb korosztályban a 18 és 25 év közötti pedagógusok a legkevesebben vannak. Ez meglepő eredmény volt számomra, hisz az online kérdőív kitöltés módszerének alkalmazását a fiatalabb (legfiatalabb) korosztályhoz társítottam volna. A legtöbb választ a 26-35 év közötti pedagógusoktól kaptam

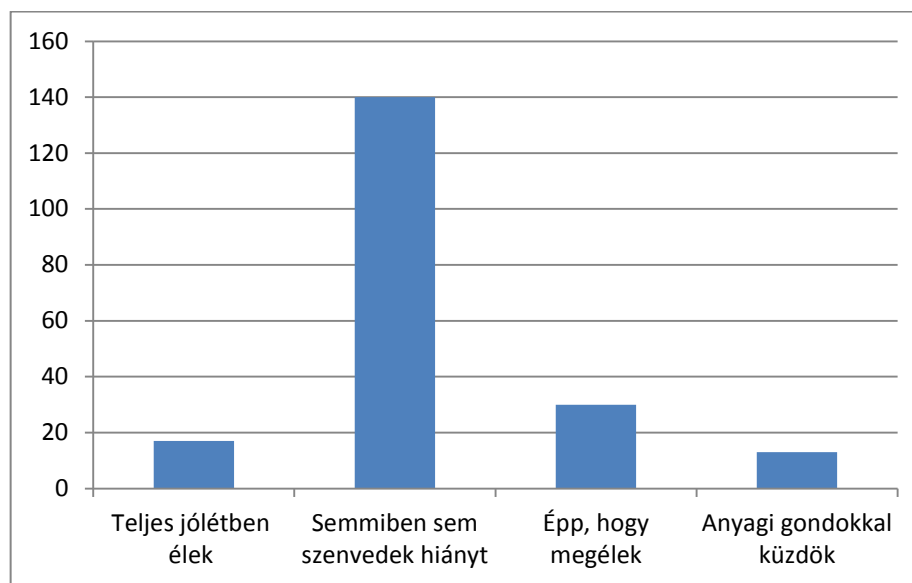
4. ábra: *A pedagógusok munkahelyének intézménytípusai (fő)*

Forrás: *saját szerkesztés*

A kérdőív tartalmazott az oktatási intézmény típusára vonatkozó kérdést is, hisz fontosnak tartottam a témát illetően, hogy ha van előítéletesség, akkor az az oktatás mely szintjén jelenik meg. A válaszadó kétszáz pedagógus közül a legtöbb, százhet pedagógus tanít általános iskolákban, hatvanhárman középiskolákban, huszonegyen szakiskolákban, gimnáziumokban vagy líceumokban tanítanak és kilencen egyetemen vagy főiskolán.

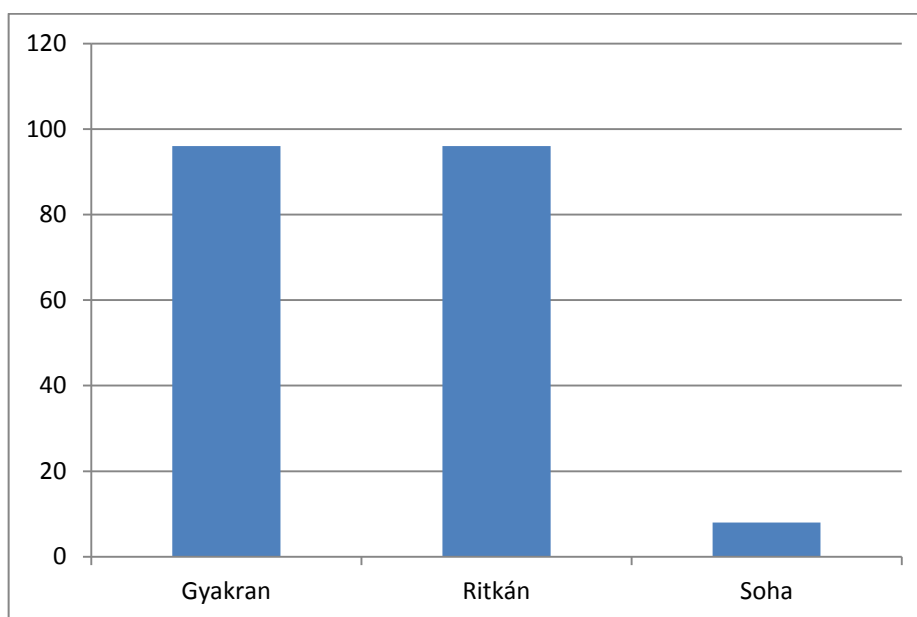
5. ábra: *A pedagógusok anyagi helyzete bekegőrizálva (fő)*

Forrás: *saját szerkesztés*

A válaszadók többsége anyagilag nézve semmibe sem szenved hiányt, vagyis ezt úgy értelmezem, hogy minden, ami fontos dolog számukra megvan. A továbbiakban „az épp, hogy megélek” kategória következik, ami a pedagógusoknál pénzübeli nehézségekre utal, gondolhatunk itt az alacsony fizetésre. S mégis a kétszáz pedagógus közül tizenheten teljes jólétben élnek, érthető ez alatt, hogy mindenük megvan. A jólét: vagyis a kedvező anyagi helyzet, de ezen kívül az ember pozitív lelki állapotát is figyelembevevő fogalom. Anyagi gondokkal küzdő pedagógusok a válaszadók közül tizenhárman vannak. Az anyagiakra vonatkozó kérdés sosem egyszerű, hisz erre ritkán válaszolnak a kitöltők. Én mégis fontosnak tartottam. A válaszokat pedig kategorizáltam, hogy kevésbé legyen érzékeny a kérdés. Enyedi és munkatársai (2004) kutatási vizsgálatának eredménye alapján azt írták, hogy a jövedelem nem határoz. Semelyik kisebbségi csoporttal szemben a jövedelemnek nincs köze az előítélethez.

6. ábra: *A pedagógusok templomba járási szokása (fő)*

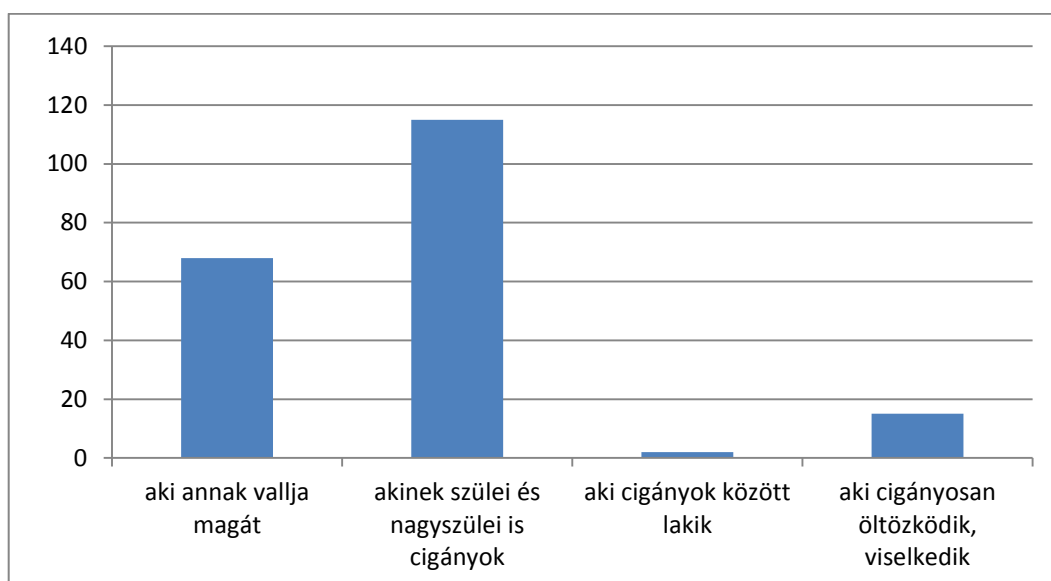

Forrás: *saját szerkesztés*

Allport (1999) kutatási eredményei szerint „a templomba járók előítéletesek, mint az átlag”. Úgy gondolja, ez azzal magyarázható, hogy ezt az előítéletet sokszor a vallás hozza elő, minthogy eltakarná. Épp ezért tettem fel ezt a kérdést, hiszen kíváncsi voltam, hogy ki mennyire van jelen az előítélet a templomba járó pedagógusok körében. Az adatok alapján, a gyakran és ritkán templomba járó pedagógusok száma megegyezik, mindkettő éppen kilencvenhat pedagógust számlált, és csak nyolc ember jelölte azt, hogy soha nem jár templomba, se gyülekezetbe. Eredményképpen levonhatjuk, hogy a kétszáz pedagógus közül a válaszadók többsége templomba járó, akár gyakran, akár ritkán járnak.

7. ábra: *A pedagógusok véleménye szerint „Ki a cigány”?(fő)*

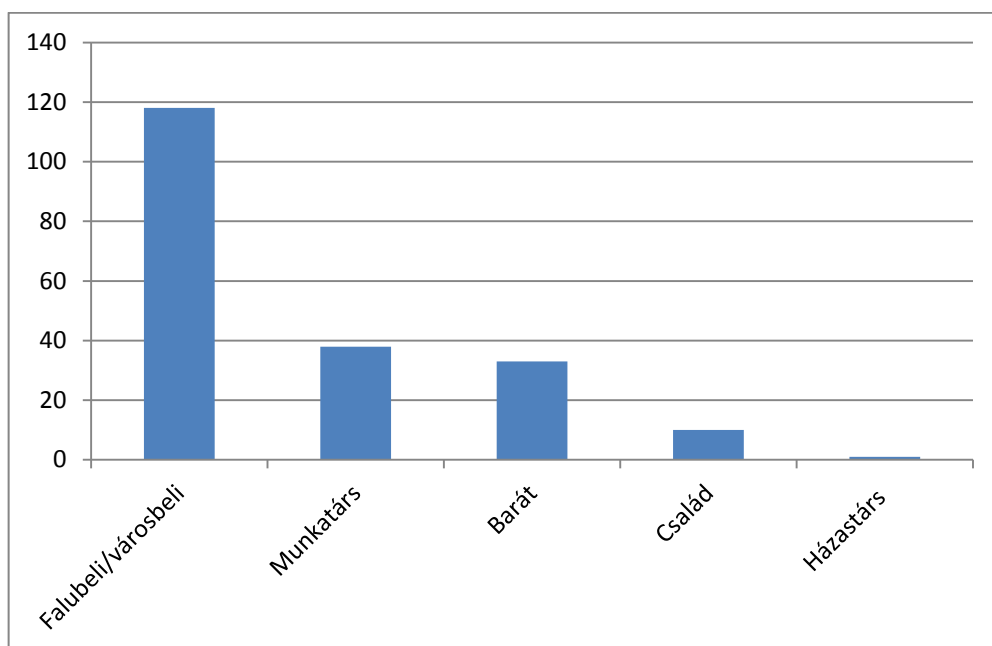
Forrás: saját szerkesztés

A különböző kisebbségi csoportokhoz való tartozás – például a cigány - ez nem egyszerűen eldönthető kérdés, éppen ezért érdemes kitisztítani, hogy mitől függ az, hogy valaki milyen csoport tagja.

Kemény és munkatársai úgy döntöttek, hogy nem azokat tekintik cigánynak, akik magukat romának vallják, hanem akiket a „társadalmi környezetük” annak tekint. A magukat cigánynak vallók száma egyik népszámlálásról a másikra drasztikusan megváltozott, ebben az értelemben a cigányok önidentifikációja „megbízhatatlan” információnak volt tekinthető. Kemény és munkatársai tehát azokat a személyeket tartották „szakértőknek”, akik bármilyen formában, de sokat foglalkoztak a cigányokkal, és jól ismerték a cigány családokat. Ilyen szakemberek voltak például a szociális munkások, a tanítók, stb. és tőlük kérdezték meg, hogy a szóban forgó egyént cigánynak tartja vagy sem, ők lettek a „környezet”. Magyarországon ilyen módszerrel végzett romafelmérést Kemény 1971-ben és 1993-ban. A kutatásaik egyik fontos célja az volt, hogy felmérje a cigány népesség nagyságát (Kemény, 1973; Kertesi – Kézdi, 1998).

A mi kérdőívünket kitöltő válaszadó pedagógusok több mint a fele úgy tartja, hogy ha valakinek legalább két generáción keresztül csak cigány ősei vannak, akkor az cigány. A többiek szerint, aki annak vallja magát. Tizenötön választották azt, hogy a cigányos öltözködés és viselkedés használata határozza meg a hovatartozást. A lista végén olyan megoldások állnak, mint aki a cigányok között lakik (7. ábra).

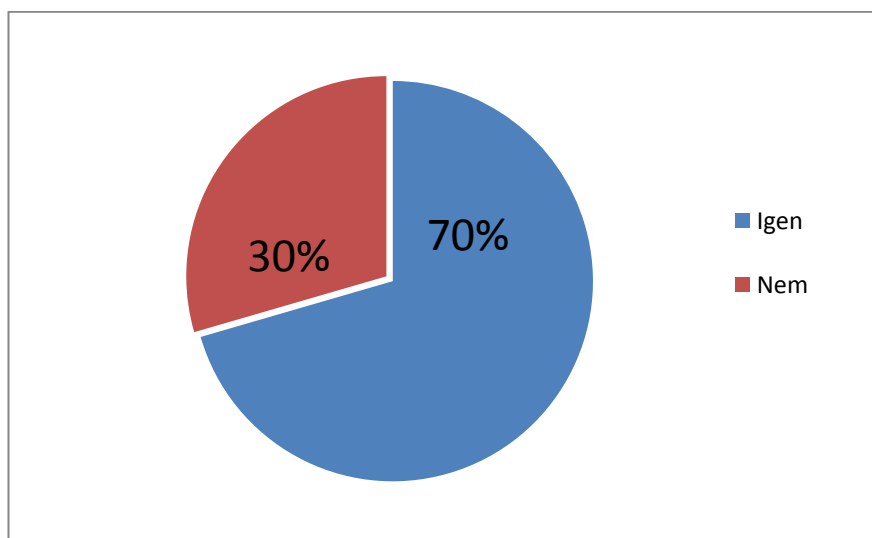
8. ábra: *A pedagógusok viszonya a roma társadalomhoz (fő)*

Forrás: saját szerkesztés

Ez az a kérdés, ami az előítéletességet jól mutatja, öt lehetőségből lehetett választani, amely a legjobban kifejezi azt a viszonyt, amit még elfogadnának a cigányokkal kapcsolatban. Erre a kérdésre igencsak érdekes válaszok érkeztek. A kétszáz kárpátaljai pedagógus közül több mint a fele, száztizennyolcan csak falubelinek vagy városbelinek fogadnák el roma társukat, aztán választanák munkatársuknak, továbbá barátjuknak és csak kevesen családtagjuknak, valamint csak egy pedagógus jelölte be a legközelebbi viszonyt, ami a házastársi kapcsolatra van.

9. ábra: *Roma gyerekeket is oktató pedagógusok aránya (%)*

Forrás: saját szerkesztés

Nem mindegy, hogy olyan pedagógusok válaszait elemezzük, akik tanítanak roma gyerekeket vagy olyan pedagógusokét, akik nem. Ezért is tartalmazta a kérdőív ezt a kérdést. A kitöltők többsége, 70%-a tanít roma gyereket. Ezek között is száztizenkilencen vegyes osztályban tanítanak roma gyerekeket is, míg huszonkét pedagógus külön osztályban, csak roma gyerekeket tanít.

A kérdőívben feltett kérdésre, hogy mi lehet a roma gyerekek iskolai sikertelenségének okai, a pedagógusoknak több mint a fele azt válaszolta, hogy az első fő oka a szociális hátrány lehet. A többi pedagógus azon a véleményen van, hogy a kulturális eltérés, valamint a genetikai adottság, és csak kevesen válaszolták azt, hogy a hátrányos megkülönböztetés lenne az oka a tanulók iskolai lemorzsolódásának. Nagyon sokan írták meg saját véleményüket:

„Miképpen a neveltetés, a szülői példa hiánya is sokak előtt rossz példa”.

„A családból, a környezetükből olyan negatív értékrendet kapnak, hoznak magukkal, amiből csak kevesen tudnak kitörni”.

„Sajnos, hogy a rossz példa láttán ők is a rosszra hajlamosak”.

„A lustaság is nagyobb részt jelen van náluk, s nincs meg a szülők felőli odafigyelés, lecke ellenőrzés, kikérdezés, következetesség hiánya”.

„Az akaraton sok múlik, hiszen nagyon sok jó tanuló is van az osztályban” – válaszolt egy roma gyereket is tanító pedagógus.

„Anyagi hátrány is lehet az oka, amiért nem tudnak tanulni a roma gyerekek, például van akinél, nincs füzet, nem vett a szülő tollat, se ceruzát”.

„A roma tanulók iskolai sikerességének a megoldása elsődlegesen az lenne, ha megjelenne bennük a kellő akarat a tanuláshoz. Aztán a következő lépés, hogy a szülőknek munkahelyet kellene teremteniük, ezzel növelni a gyerekek előtti példát és így az anyagi jólét is megjelenne”.

A pedagógusok úgy vélik, hogy a roma szülők, maguk tehetnek arról, hogy nincs munkahelyük. Továbbá csak néhányan gondolják azt, hogy több tanári segítség kellene a roma gyerekeknek.

„Az állami támogatás, nem lenne megoldás, hisz mindig csak várni az államra nem lehetséges, saját maguknak kell, hogy megteremtsék a minden napra valót”.

Sokan gondolják, hogy megoldás lenne a szegregált oktatás:

„Mindenképp külön osztályba kellene tanítani őket, hogy tudjanak haladni, hisz többségüknél nincs meg az óvodában tanult alapok, és így sokkal nehezebb az iskolakezdés”.

„Külön osztályba könnyebb lenne számukra, speciális, számukra kidolgozott tantervvel, emellett még plusz külön óvodai nevelés, legalább az első négy osztályba”.

„Ösztönzés, bátorítás és egy követni való példa kell eléjük, hogy ne csak a levegőbe beszélés legyen előttük, hanem például egy olyan roma szülő, testvér vagy rokon, aki felsőoktatásban tanul, vagy tanult, és esetleg már diplomája is van”.

Szakedolgozatom négy kutatási kérdés köré épül. Az első és talán a legfontosabb, hogy jelen van-e a roma gyerekeket is oktató pedagógusok körében az előítéletesség. Ez mindennek az alapja, hisz, ha a tanár előítéletes a tanulóval, az befolyásolja a gyerek iskolai teljesítményét, az iskolai teljesítmény romlása iskolaelhagyással járhat. Az iskolázatlan roma fiatal nehezen tud munkát vállalni és a szegénységből való kitörés lehetetlenné válik. A kutatásomban kétszáz kárpátaljai pedagógust kérdeztem meg, közülük száznegyvenegy tanít cigány gyereket. A mintából őket választottam ki és körükben kerestem a kutatási kérdésekre a választ. A válaszadókat három csoportra osztottam:

1. előítéletes,
2. nem előítéletes,
3. részben előítéletes.

A felosztást a kérdésekre adott válaszok alapján végeztem, melyet a következő besorolás alapján csoportosítottam. A „részben előítéletes” kategóriába azok a pedagógusok kerültek, akik válaszaik megoszlottak a másik két kategória között.

1. táblázat: *A cigány gyerekeket is oktató pedagógusok válaszainak besorolása*

kérdések	előítéletes	nem előítéletes
Ki tekinthető „cigánynak” Ön szerint?	-aki cigányosan öltözködik -aki cigányok között lakik	- aki annak vallja magát - akinek szülei cigányok
Melyik a legközelebbi viszony, amit elfogadna a romákkal?	-falubeli/városbeli	- házastárs - barát - munkatárs

		- családtag
Ön szerint miért munkanélküliek a roma gyerekek szülei?	- mert csalók és bűnözők - mert nem megbízhatóak	- saját maguk tehetnek róla - az állam tehet róla
Ön szerint mi lehet (elsődlegesen) a roma tanulók sikertelenségének az oka?	- genetikai adottság	- szociális hátrány - kulturális eltérések - hátrányos megkülönböztetés
Ön szerint mi a megoldás az iskolai sikeresség érdekében?	- akarat - erre nincs megoldás	- állami támogatás - munkahely a roma szülőknek - tanári segítség
Ön egyet ért-e a következő állításokkal vagy sem ? A cigányok minden szempontból érettek arra, hogy saját dolgaikban dönthessenek.	- nem értek egyet	- teljesen egyetértek
A cigányoknak több segítséget kell adni, mint a nem cigányoknak (tanácsadás, elhelyezkedés tekintetében).	- nem értek egyet	- teljesen egyetértek

Forrás: *saját szerkesztés*

A válaszok alapján a következő eredményt kaptam:

2. táblázat: *Az előítéletesség jelenléte cigány gyerekeket is oktató pedagógusok körében*

előítéletes/ fő	nem előítéletes/fő	részben előítéletes/fő
-	10	131

Forrás: saját szerkesztés

Az eredmények jól mutatják, hogy a mintában szereplő pedagógusok túlnyomó többségében jelen van az előítéletesség. 131 főnél részben kimutatható az előítéletesség, vagyis egyes kérdéseknél előítéletes választ adott, másoknál nem. Nem volt olyan pedagógus, aki teljes mértékben előítéletes lenne.

Korábbi kutatások kimutatták, hogy a falun élő pedagógusok kevésbé elfogadóbbak a romákkal szemben, mint a városban élők. Egy kutatás (Bordács, 2001) eredménye kimondja, hogy minél kisebb egy település, annál nagyobb az előítéletesség. Azonban korábbi saját évfolyammunka keretében készített kisebb vizsgálatom eredménye pont az ellenkező eredményt hozta az elmúlt évben, vagyis a falun élők közelebb állnak egymáshoz, a köztük lévő kapcsolat személyesebb, így az előítéletesség is kevésbé figyelhető meg. Ezért szakdolgozatom egy megfelelő lehetőség arra, hogy egy nagyobb mintán végzett kutatásból választ kapjak erre a kérdésre. A mintában szereplő pedagógusok többsége, 145 fő (72%) falun él, 55 fő (28%) pedig városi lakos (2. ábra).

3. táblázat: *A település típusa és az előítéletesség megléte közötti összefüggés*

lakóhely típusa	előítéletes/ fő	nem előítéletes/fő	részben előítéletes /fő	részben előítéletes a településtípus lakosaihoz arányítva (%)
város	0	5	50	91
falu	0	9	136	96

Forrás: saját szerkesztés

Mivel a falusi lakosság nagyobb számban van jelen a mintában, mint a városi, ezért a lakosság számához képest százalékos számítást végeztem. Vagyis a városi válaszadók 91%-a részben előítéletes, a falusi válaszadóknak pedig a 96%-a részben előítéletes. Ebből egyértelműen látni, hogy a falusiak körében nagyobb az előítéletesség, mint a városi

pedagógusok körében. A szakirodalom úgy magyarázza, hogy a városokban gyakrabban fordul elő más nemzetiségű, más kultúrával rendelkező, más vallású személy, így a városi lakosság toleránsabb a mássággal szemben. Az én mintámban szereplő pedagógusok is alátámasztják ezt az állítást, bár a magyarázata nem feltétlenül bizonyított. Ez az eredmény azokra a pedagógusokra vonatkozik, akik részt vettek a vizsgálatban. De szeretném különválasztani azokat a pedagógusokat akik ténylegesen tanítanak roma gyerekeket (is) és azokat akik egyáltalán nem. A következő eredményt kaptam:

4. táblázat: *A település típusa és az előítéletesség megléte közötti összefüggés a roma gyerekeket (is) oktató pedagógusok körében*

lakóhely típusa	előítéletes/fő	nem előítéletes/fő	részben előítéletes/fő	részben előítéletes a településtípus lakosaihoz arányítva (%)
város	-	4	34	89
falu	-	6	97	94

Forrás: *saját szerkesztés*

A kutatásom eredménye alapján a száznegyvenegy roma gyereket is oktató pedagógus közül a falun élők között szintén nagyobb az előítéletesség. Számításaimat szintén a lakosság számához képest végeztem százalékos arányban, mégpedig a falun élő pedagógusok 94%-a részben előítéletes, míg a városiaknál 89%-ban van részben jelen az előítéletesség.

Következtetésképpen elmondhatjuk, hogy a roma gyerekeket is tanító pedagógusok körében kevesebb arányban van jelen az előítéletesség, mint azoknál a pedagógusoknál, akik nem tanítanak roma gyerekeket.

A válaszadó pedagógus közül a női pedagógusok vannak többségben, de nézzük meg, hogy a férfiak vagy a nők körében van jelen nagyobb részben a romákkal szembeni előítélet.

5. táblázat: *Az előítéletesség jelenléte a férfiak és a nők körében*

	előítéletes/fő	nem előítéletes/fő	részben előítéletes/fő	Összesítve: részben előítéletes(%)
férfiak	-	2	17	89
nők	-	12	169	93

Forrás: *saját szerkesztés*

Választ kapva a kutatási kérdésekre, a nők többségénél figyelhető meg az előítéletesség, vagyis 93%-ban a nőknél van jelen nagyobb arányban, míg a férfiak körében kevesebb (de önmagában ez is nagy arány), 89%-ban van csak jelen. Enyedi és munkatársai (2004) kutatásában épp az ellenkezőjét kapták, a vizsgálataik alapján, mégpedig, hogy a nőkre nem jellemző az előítéletesség, míg a férfiakra annál inkább. Az én empirikus kutatásom ezt megcáfolja.

És természetesen itt is főként azokra a pedagógusokra voltam kíváncsi akik tanítanak roma gyerekeket is.

6. táblázat: *Az előítéletesség jelenléte a roma gyerekeket (is) tanító férfiak és a nők körében*

	előítéletes/fő	nem előítéletes/fő	részben előítéletes/fő	Összesítve: részben előítéletes(%)
férfiak	-	1	13	92,85
nők	-	9	118	92,91

Forrás: *saját szerkesztés*

A válaszadó roma gyerekeket is tanító pedagógusoknál nem sokkal, de mégis a nők körében figyelhető meg nagyobb arányban az előítéletesség. A női pedagógusok 92,91%-a részben előítéletes, míg a férfi pedagógusok nagyon kevés különbséggel, de mégis 92,85%-a szintén részben előítéletes.

Összességében, a női pedagógusok körében van jelen nagyobb arányban az előítélet a romákkal szemben, függetlenül attól, hogy tanít-e roma gyereket vagy sem.

Az utolsó kutatási kérdésben arra kerestem a választ, hogy a pedagógusok közül kik az előítéletesebbek, azok akik gyakran járnak a templomba vagy gyülekezetbe, vagy inkább azoknál a tanároknál figyelhető meg, akik ritkán vagy soha nem járnak a templomba.

7. táblázat: *A pedagógusok előítéletességének jelenléte a templomba járók/templomba nem járók között*

	nem előítéletes/fő	a csoporthoz viszonyított aránya/%	részben előítéletes/fő	a csoporthoz viszonyított aránya/%
gyakran jár templomba	10	71	85	46
ritkán jár templomba	4	29	93	50
soha nem jár templomba	-		8	4
összesen:	14	100	186	100

Forrás: saját szerkesztés

Allport (1999) *Az előítélet* című könyvében azt írja, hogy általánosságban véve a templomba járók előítéletesebbek, mint az átlag. Az „átlagot” Allport, a templomba nemjárók csoportjába helyezi. Bár ez a környékünkre, s Kárpátaljára nem igazán jellemző, hiszen itt a lakosság többsége tartozik valamelyik egyházközösséghez vagy gyülekezetbe, és látogatja az alkalmakat.

A vizsgálatban résztvevő kétszáz pedagógus közül tizennégy pedagógus nem előítéletes és száznyolcvanhat pedig részben előítéletes a romákkal szemben. A nem előítéletes pedagógusok 71%-a gyakran jár a templomba, 29%-a pedig csak ritkán. A részben előítéletes tanárok csak 46%-a az, aki gyakran látogatja a templomokat, valamint az 50%-a ritkán és 4%-a soha nem jár templomba/gyülekezetbe.

Az én kutatásomban, a kárpátaljai pedagógusok válaszáként, Allport kutatási eredményeinek az ellentétjét kaptam, miszerint a gyakran templomba járó egyének között kevesebb az előítéletesség, mint annál aki soha nem jár a templomba.

De nézzük meg azokat a pedagógusokat külön, akik roma gyerekeket is tanítanak. A következő eredményeket kaptam.

8. táblázat: *A roma gyerekeket is tanító pedagógusok előítéletességének jelenléte a templomba járók/templomba nem járók között*

	nem előítéletes (fő)	a csoporthoz viszonyított aránya/%	részben előítéletes (fő)	a csoporthoz viszonyított aránya/%
Gyakran templomba járó	7	70%	52	40%
Ritkán templomba járó	3	30%	72	55%
Soha nem jár templomba	0	-	7	5%
Összesen:	10	100	131	100

Forrás: *saját szerkesztés*

Összességében elmondhatjuk, hogy a száznegyvenegy roma gyereket is oktató pedagógusok közül, a nem előítéletes pedagógusok 70%-a gyakran jár a templomba, 30%-a pedig csak ritkán, valamint a részben előítéletes pedagógusok 40%-a gyakran jár a templomba, míg az 55%-a ritkán.

Következtetésképpen: a nem előítéletes roma gyerekeket is tanító pedagógusok többsége gyakran látogatja a templomokat, míg a részben előítéletes tanárok csak ritkán vagy soha nem járnak a templomba. Szintén ellentmond Allport (1999) kutatási eredményeinek, miszerint a „templomba járók előítéletesebbek, mint az átlag”.

Összefoglalás

A roma kérdéssel foglalkozó kutatások tanúsága szerint az előítéletnek az egyik fő meghatározója a tekintélyelvűség, ami nem csupán csak egy világnézet, hanem egy cselekvés is. Az előítélet az emberi agyban úgy működik, hogy az ember kategóriákban gondolkodik, „skatulyák” vannak a fejében, amelyek segítenek a világot rendezetten látni, segítik megismerni. A cigánysággal kapcsolatos előítéletek lehetséges magyarázatai közé sorolható Aronson (1994) *önigazolás elmélete*, miszerint a másik csoportot, a másik csoport tagjait leértékeljük, lekicsinyeljük, úgy állítjuk be, mintha ők lennének a rosszak, az erkölcstelének, hogy igazolhassuk saját negatív viselkedésünket velük szemben.

Dolgozatomban a pedagógusok előítéletességét vizsgáltam a roma gyerekeket is tanító pedagógusok körében Kárpátalján. A pedagógus azon szakmák egyike, ahol az előítéletnek egyáltalán nincs helye. A dolgozatomban az általam felállított kutatási kérdéseimre választ kaptam.

Az első kutatási kérdésemre egyértelmű válasz érkezett. A 141 válaszadó kárpátaljai roma gyerekeket is tanító pedagógus között egyetlen egy sincs, aki teljes mértékben előítéletes lenne a roma tanulókkal szemben. Viszont 131 pedagógusnál részben ott az előítélet, hiszen a kérdőív kitöltésénél hol előítéletes, hol nem előítéletes válaszokat adott. Mindenképp fontos, hogy egy roma gyereket tanító pedagógus semmiképp sem legyen előítéletes, hiszen az csak rontaná a roma tanulók iskolai és tanulmányi eredményeit.

A második kutatási kérdésem az az volt, hogy a falun vagy a városon élő pedagógusok elfogadóbbak a romákkal szemben? Választ kapva kiderült, hogy a falusiak körében nagyobb az előítéletesség, mint a városi pedagógusok körében. Ez valószínűleg azzal magyarázható, hogy a városon több a más nemzetiségű, más kultúrával rendelkező egyén, és így a városiak elfogadóbbak a mássággal szemben, mint a falusiak.

A férfiak vagy a nők előítéletesebbek? A kutatásom eredményei alapján a nők körében inkább elterjedt az atnizemitizmus, mint a férfiaknál. A korábbi kutatások viszont épp az ellenkező eredményt hozzák. Enyedi és munkatársai (2004) kutatási eredményei azt mutatták, hogy a nőkre nem jellemző az előítéletesség, míg a férfiakra annál inkább jellemző.

Az utolsó kutatási kérdésemre is megkaptam a választ, mégpedig ez is szintén ellentmond az Allport (1999) eredményeinek. Allport szerint a templomba járók előítéletesebbek, mint a templomba nem járók. Az én empirikus kutatásom épp az ellenkezőjét mutatják, vagyis a válaszadó kárpátaljai pedagógusok körében a templomba járók kevésbé

előítéletesek, mint azok, akik csak ritkán vagy soha sem járnak a templomba. Allport átlagként említi a templomba nem járókat, de Kárpátaljára ez nem jellemző, hisz itt a társadalom nagy része valamilyen kapcsolatot ápol az egyházközségével és kutatási eredményeim is ezt igazolják.

Резюме

Згідно з дослідженнями ромської проблематики, однією з головних детермінант упереджень є авторитаризм, який є не просто світоглядом, а дією. Упередженість працює в людському мозку таким чином, що людина мислить категоріями, у нього є певні відділи, так звані "коробки" в голові, які допомагають побачити світ впорядковано, щоб допомогти йому пізнати його. Можливі пояснення забобонів щодо циган включають теорію самовиправдання Aronson (1994), згідно з якою інша група, члени іншої групи, знецінюються, принижуються, сприймаються так, ніби вони погані, аморальні, щоб виправдати нашу власну негативну поведінку щодо них.

У своїй дисертації я дослідила забобони вчителів серед освітян, які також навчають дітей ромів на Закарпатті. Вихователь - одна з тих професій, де упередженості взагалі немає місця. У дисертації я отримала відповіді на свої дослідницькі питання.

Моє перше дослідницьке питання отримало чітку відповідь. З 141 респондентів (опитаних), які також навчали дітей ромів на Закарпатті, жоден з них не був повністю упереджений щодо ромських студентів. З іншого боку, що стосується 131 викладача, упередженість частково присутня, оскільки вона дала деякі забобонні та непередбачувані відповіді при заповненні анкети. Варто зазначити, що важливим є, щоб вихователь, який навчає дитину ромів, ні в якому разі не відносився до них упереджено, оскільки це лише погіршить шкільне життя та результати навчання ромських учнів.

Моє друге дослідницьке запитання було: чи освітяни, які живуть у селах чи містах, більше приймають ромів? Отримавши відповідь, виявилось, що забобони вищі у селян, ніж серед міських вчителів. Це, мабуть, пояснюється тим, що в місті проживає більша кількість людей різних національностей та культур, і тому мешканці міст більше сприймають людей іншої національності, ніж сільські жителі.

Чиє ставлення виявляється більш упередженим, чоловіків чи жінок? На основі результатів мого дослідження семітизм з атинізмом є більш поширеним серед жінок, ніж серед чоловіків. Попередні дослідження, з іншого боку, мають прямо протилежний результат. Результати досліджень Enyedi et al. (2004) показали, що для жінок не характерні упередження, тоді як для чоловіків вони притаманні.

Я також отримала відповідь на своє останнє дослідницьке запитання, і це також суперечить результатам Allport (1999). За словами Allport, люди, які відвідують церкву, богослужіння мають більше упередженості, ніж ті, хто не відвідує храм. Моє емпіричне дослідження показує якраз навпаки, тобто серед закарпатських освітян - респондентів ті, хто ходить до церкви, є менш упередженими, ніж ті, хто рідко чи ніколи не ходить до церкви. Allport згадує тих, хто рідко відвідує церкву, але це не типово для Закарпаття, оскільки значна частина суспільства тут має певний зв'язок з парафією, і мої результати досліджень це підтверджують.

Hivatkozott irodalom

Adorno, T. (1980): *Típusok és tünetegyüttesek*. In: Csepeli Gy. (szerk.): *Előítéletek és csoportközi viszonyok*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.

Allport, G. W. (1999): *Az előítélet*. Osiris Kiadó, Budapest.

Aronson, E. (1972/1987): *A társas lény*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.

Aronson, E. (1994): *A társas lény*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.

Aronson, E. (2008): *A társas lény*. Akadémia Kiadó, Budapest.

Barcy M. – Diósi P. – Rudas J. (1996): *Vélemények a másságról – előítéletek a fiatalok körében*. Budapest.

Bordács M. (2001): *A pedagógusok előítéletességének vizsgálata roma gyerekeket is tanító pedagógusok körében*, Új Pedagógiai Szemle 2001, február. Országos Közoktatási Intézet.

Braun L. – Csernicskó I. – Molnár J. (2010): *Magyar anyanyelvű cigányok/romák Kárpátalján*. PoliPrint Kft., Ungvár.

Devine, P.G. (1989/1999): *Sztereotípiák és előítélet: automatikus és kontrollált komponensek*. In: Hunyady, Gy. és munkatársai (szerk.): *A csoportok percepciója*. Akadémia Kiadó, Budapest, 379–407.

Enyedi Zs. – Fábrián Z. – Sík E. (2004): *Nőttek-e az előítéletek Magyarországon?* In: Kolosi T. – Tóth I. Gy. – Vukovich Gy. (szerk.) *Társadalmi riport 2004*. Budapest, TÁRKI, 375-399. oldal.

Erős F. (2007): *Irányok és tendenciák az előítéletesség kutatásában*. *Educatio*, 2007/1.

F. Lassú Zs. – Elekné Szarvas A. (2000): *Jane Elliott nyomában – az előítéletek csökkentése a tanárképzésben*. Kodolányi János Főiskola, Társadalom- és Neveléstudományi Tanszék.

Fábrián Z. – Sík E. (1996): „*Előítéletesség és tekintélyelvűség*”. In: Andorka R. – Kolosi T. – Vukovich Gy. (szerk.) *Társadalmi riport 1996*. Budapest, TÁRKI, Századvég. 381–413.

Harsányi E. – Radó P. (1997): *Cigány tanulók a magyar iskolákban*. *Educatio*, 1. sz. 48-59.

Havas G. (1999): *A kistelepülések és a romák*. In: *Cigányok Magyarországon*. Budapest.

Kemény I. (1996): *A romák és az iskola*. In: *Educatio*, 1996/Tavaszi.

Kertesi G. – Kézdi G. (1996): *Cigány tanulók az általános iskolában. Helyzetfelmérés és egy cigány oktatási koncepció vázlata*. In: *Cigányok és iskola*. Educatio Kiadó, Budapest.

Liskó I. (2002): *Cigány tanulók a középfokú iskolákban*, Educatio.

Molnár J. – Molnár D. I. (2005): *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanács, Beregszász.

Paczári V. (2013): *Az előítéletesség értelmezése a debreceni egyetemisták körében*. *Metszetek*, 2012/4. szám – 2013/1. szám.

Panina N. (Паніна Н.) (2005): *Українське суспільство 1994–2005: соціологічний моніторинг*. Інститут соціології НАН України – Фонд Демократичні ініціативи, Київ.

Paniotto V. (Паніотто В.) (2009): *Xenofóbia és antiszemitizmus Ukrajnában*. In: Fedinec Cs. – Szereda V. (szerk.) *Ukrajna színeváltozása 1991– 2008. Politikai, gazdasági, kulturális és nemzetiségi attitűdök*. Kalligram Kiadó, Pozsony, 328–345.

Paniotto V. (Паніотто В.) (2008): *Динамика ксенофобії та антисемітизму в Україні (1994–2008)*. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг* 2008/1: 197–214.

Radó P. (1996): *A nemzeti és etnikai kisebbségek oktatása*. In: *Tanulmányok a magyar közoktatásról*. Budapest.

Radó P. (1997): *Jelentés a magyarországi cigány tanulók oktatásáról*. Budapest.

Sherif, M. - Sherif, C. W. (1980): *Csoporton belüli és csoportközi viszonyok: kísérleti kutatás*. In: Csepeli Gy. (szerk): *Előítéletek és csoportközi viszonyok*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.

Zrinszky L. (2002): *Neveléstudományok*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.

Ábrák és táblázatok jegyzéke

1. ábra: <i>A pedagógusok nem szerinti eloszlása (fő)</i>	13
2. ábra: <i>A mintában szereplő pedagógusok lakóhely szerinti megoszlása (%)</i>	13
3. ábra: <i>A pedagógusok életkora (fő)</i>	14
4. ábra: <i>A pedagógusok munkahelyének intézménytípusai (fő)</i>	14
5. ábra: <i>A pedagógusok anyagi helyzete bekegategorizálva (fő)</i>	15
6. ábra: <i>A pedagógusok templomba járási szokása (fő)</i>	16
7. ábra: <i>A pedagógusok véleménye szerint „Ki a cigány”? (fő)</i>	17
8. ábra: <i>A pedagógusok viszonya a roma társadalomhoz (fő)</i>	18
9. ábra: <i>Roma gyerekeket is oktató pedagógusok aránya (%)</i>	18
1. táblázat: <i>A cigány gyerekeket is oktató pedagógusok válaszainak besorolása</i>	20
2. táblázat: <i>Az előítéletesség jelenléte cigány gyerekeket is oktató pedagógusok körében</i> 22	
3. táblázat: <i>A település típusa és az előítéletesség megléte közötti összefüggés</i>	22
4. táblázat: <i>A település típusa és az előítéletesség megléte közötti összefüggés a roma gyerekeket (is) oktató pedagógusok körében</i>	23
5. táblázat: <i>Az előítéletesség jelenléte a férfiak és a nők körében</i>	24
6. táblázat: <i>Az előítéletesség jelenléte a roma gyerekeket (is) tanító férfiak és a nők körében</i>	24
7. táblázat: <i>A pedagógusok előítéletességének jelenléte a templomba járók/templomba nem járók között</i>	25
8. táblázat: <i>A roma gyerekeket is tanító pedagógusok előítéletességének jelenléte a templomba járók/templomba nem járók között</i>	26

Melléklet

A kutatásban alkalmazott kérdőív

Tisztelt Pedagógus!

Dávid Edina vagyok, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola végzős tanító szakos hallgatója. Évek óta foglalkozom a roma gyerekek oktatását befolyásoló társadalmi tényezőkkel. A következő kérdőív kitöltésével segítséget szeretnék kérni a szakdolgozatom megírásához, attól függetlenül, hogy tanít-e vagy nem roma gyerekeket.

Szakdolgozatom témája: Az előítéletesség vizsgálata roma gyerekeket is tanító pedagógusok körében. A kérdőív kitöltése anonim. Az adatokat csakis a szakdolgozatomhoz használom fel. A kérdőív kitöltése 2-3 percet vesz igénybe.

1. Az Ön neme?

- a) nő
- b) férfi

2. Hol él?

- a) falu
- b) város

3. Milyen típusú intézményben tanít?

- a) Általános iskola
- b) Középiskola
- c) Szakiskola, gimnázium, technikum, líceum
- d) Egyetem, főiskola

4. Az Ön életkora:

- a) 18-25 év

- b) 26-35 év
- c) 36-40 év
- d) 41-45 év
- e) 45 év felett

5. Mi jellemzi inkább az Ön anyagi helyzetét?

- a) Teljes jólétben élek
- b) Semmiben sem szenvedek hiányt
- c) Éppen, hogy megélek
- d) Anyagi gondokkal küzdök

6. Ön jár-e templomba/gyülekezetbe?

- a) gyakran
- b) ritkán
- c) soha

7. Ki tekinthető cigánynak Ön szerint?

- a) aki annak vallja magát
- b) akinek szülei és nagyszülei is cigányok
- c) aki cigányosan öltözködik, viselkedik
- d) aki cigányok között lakik

8. Melyik a legközelebbi viszony, amit elfogadna a romákkal?

- a) Falubeli/városbeli

- b) Munkatárs
- c) Barát
- d) Családtag
- e) Házastárs

9. Ön szerint miért munkanélküliek a roma gyerekek szülei?

- a) maguk tehetnek róla
- b) az állam tehet róla
- c) mert csalók és bűnözők
- d) nem megbízhatóak

10. Ön tanít-e roma gyerekeket?

- a) igen
- b) nem

11. Ön hogyan tanítja a roma gyerekeket külön vagy vegyes osztályba?

- a) Külön osztályba, csak roma gyerekeket
- b) Vegyes osztályba, roma és a nem roma gyerekek együtt
- c) Nem tanítok roma gyerekeket

12. Ön szerint mi lehet (elsődlegesen) a roma tanulók sikertelenségének az oka?

- a) szociális hátrány
- b) kulturális eltérések
- c) genetikai adottságok

- d) hátrányos megkülönböztetés
- e) egyéb:.....

13. Ön szerint mi a megoldás az iskolai sikeresség érdekében?

- a) állami támogatás
- b) roma szülőknek munkahelyet teremteni
- c) tanári segítség
- d) akarat, a romák részéről
- e) erre nem lehet megoldást találni
- f) nem tudom
- g) egyéb:.....

14. Ön egyet ért-e a következő állításokkal vagy sem?

a). A cigányok minden szempontból érettek arra, hogy saját dolgaikban dönthessenek.

- a) Teljesen egyet értek
- b) Részben értek egyet
- c) Nem értek egyet

b). A cigányoknak több segítséget kell adni, mint a nem cigányoknak (tanácsadás, elhelyezkedés tekintetében).

- a) Teljesen egyet értek
- b) Részben értek egyet
- c) Nem értek egyet

c). A cigányok gondjai megoldódnának, ha több állami támogatást kapnának.

- a) Teljesen egyet értek
- b) Részben értek egyet
- c) Nem értek egyet

d). A cigányokkal szembeni előítéletek visszaszorulnának, ha a média pozitívabb színben tüntetné fel őket.

- a) Teljesen egyet értek
- b) Részben értek egyet
- c) Nem értek egyet

Köszönöm a válaszokat!

Власник документу:
Моца Андрій Андрійович

Дата перевірки:
07.05.2020 20:05:38 EEST

Дата звіту:
07.05.2020 20:09:10 EEST

ID перевірки:
1002861285

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
92712

Назва документу: Dávid Edina

ID файлу: 1002875637 Кількість сторінок: 35 Кількість слів: 6917 Кількість символів: 51316 Розмір файлу: 549.52 KB

1.73% Схожість

Найбільша схожість: 0.45% з джерело <https://eganede.com/egan-edo-terv.pdf>

1.73% Схожість з Інтернет джерелами 8 ..... Page 37

0.36% Текстові збіги по Бібліотеці акаунту 13 ..... Page 37

0% Цитат

Не знайдено жодних цитат

0% Вилучень

Вилучений текст відсутній

Підміна символів

Не знайдено заміненних символів